

התרת הנדרים שלנו ושל הקדוש ברוך הוא

Category: חגים, יום כיפור

*כיצד הפך נוסח 'יבש' של ביטול נדרים לתפילה המוכרת והמרגשת ביותר ביהדות?
נכיר מדרש שחושף חילופי דברים מרתקים שאירעו ביום כיפור, בין אלוקים שרוצה להעניש
את עם ישראל על הסגידה לעגל כפי שמחייב ה'חוק' בתורה, לבין משה שמוצא פתרון שהפר
את ההתחייבות ומבטל את הגזירה. על אירוע שהתרחש לפני 3333 שנה ומרגש עד היום*

מילה זו מילה?

חובבי הספורט שבינינו בוודאי זוכרים את היום שקליבלנד כמעט חוותה נס: לברון גיימס חזר לעיר אחרי ארבע שנים שגר בפלורידה.

עזיבתו את העיר לוותה בקול רעש גדול כשהוא מתח את כולם חודשים רבים בטרם שהודיע על החלטתו לעזוב את "קליבלנד קבלירס", ועשר מיליון אנשים צפו בהודעה הדרמטית הזאת. ההחלטה הזו גרמה לכעס עצום בקליבלנד והאוהדים הגיבו בצורה מאוד קשה. חלקם שרפו את חולצות הטי שירט שעליהם מופיע המספר של לברון, אחרים קרעו את הפוסטרים עם התמונות שלו, ונשבעו שהם לעולם לא יסלחו לו על כך שהוא זנח את האוהדים המושבעים שלו לטובת קבוצה אחרת.

וגם הבעלים של הקבוצה כתב לו מכתב חריף מאוד שהוא בגד בקבוצה, ועוד ביטויים חריפים כאלו. כשהוא חזר שנה מאוחר יותר לקליבלנד ושיחק מול קליבלנד קבלירס, האוהדים שלו לשעבר הכינו לו קבלת פנים רותחת מלאה בקללות ושריקות בוז אדירות וצעקו לו בוגד.

והנה כשלפתע קרה הנס ולברון החליט בהשפעת אימו ואשתו לחזור לקליבלנד, כל אלו שכעסו והבטיחו לעצמם שהם לעולם לא יהיו שוב אוהדים שלו, שכחו לפתע את כל ההבטחות והשבועות שלהם, הזדרזו לשכוח לו את העבר ולקבל אותו בזרועות פתוחות.

אבל יש כאן בעיה קטנה. התורה אומרת לנו בפרשת מטות: "איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה¹ לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה" (במדבר ל, ב). אם אדם מוציא נדר או שבועה מפיו הוא חייב לעמוד בדיבורו, ואסור לו להפר את ההבטחה ובאם הוא עושה את זה הוא 'מחלל' את דבריו.

ביהדות למילים יש משמעות עצומה, הקב"ה ברא את העולם בדיבור ומה שמייחד את האדם לגבי שאר בעלי חיים זה הדיבור, וא"כ האדם מחויב לעמוד במילים שלו.

אבל בשביל זה יש לנו פתרון שנקרא "כל נדרי", שבו אנחנו מפרים את הנדרים שלנו. מה זה

בדיוק אמור להיות?

מסופר על רבי עקיבא, שבתחילת דרכו הוא היה רק 'עקיבא', שנולד למשפחה עניה ופשוטה ומעולם לא למד אפילו לקרוא. הוא היה רועה צאנו של כלבא שבוע, שהיה האיש העשיר ביותר בירושלים, ורחל, בתו של כלבא שבוע, ראתה את עקיבא הרועה ושמה לב שיש בו משהו מיוחד, שהוא לא אדם רגיל ורצתה להתחתן איתו. היא שאלה אותו "אם אתקדש לך תלך ללמוד בבית המדרש? אמר לה: כן".

היא ידעה שאביה יתנגד בכל תוקף לשידוך הזה. האם מתאים שבתו היפה של האיש העשיר ביותר בירושלים תינשא לרועה צאן עני בן ארבעים? אז היא "התקדשה לו בצנעה ושלחה אותו ללמוד. שמעה אביה, הדיר אותה הנאה מנכסיו". כשכלבא שבוע שמע שהיא התחתנה עם עקיבא הוא גירש אותה מביתו והדיר אותה מנכסיו. הוא הוציא אותה מהצוואה שהיא לא תקבל אף לא אגורה אחת מנכסיו.

עברו שנים ואותו עקיבא ישב ולמד תורה ונהיה רבי עקיבא. כשהוא חזר לירושלים עם עשרים וארבעה אלף תלמידים כל העיר יצאה לקראתו, וגם אשתו. כשהיא ניסתה להתקרב אל בעלה "בקשו השמשים לדחפה. אמר להם שלי ושלכם שלה היא". כל התורה שאני למדתי ושאתם למדתם ממני זה בזכותה.

ואז מגיע החלק המעניין של הסיפור. "שמע אביה (כלבא שבוע) שהגיע אדם חשוב לעיר. אמר, אלך אליו אולי יפר את נדרי". כלבא שבוע נדר לפני שנים רבות שבתו רחל לא תהנה מנכסיו, אבל כעת עברו שנים והוא מתגעגע לבתו ורוצה שהיא תחזור אליו. אבל הוא נדר נדר שכובל אותו. מה עושים? בתורה יש פתרון לבעיה כזאת: הולכים לחכם, לרב חשוב והוא יש בכוחו להתיר את הנדר.

כלבא שבוע שמע שהגיע רב חשוב מאוד לעיר אז הוא אמר לעצמו אולי הוא יהיה לו את הכוח להתיר לו את הנדר. "בא אליו אמר לו, האם נדרת על דעת כך שיהיה אדם חשוב", כשמפירים את הנדר שואלים את הנודר "אם היית יודע אז מה שאתה יודע היום", האם גם אז היית נודר את אותו נדר.

וזה מה שרבי עקיבא שאל את כלבא שבוע. בזמנו כשכעסת על בתך שהתחתנה עם עקיבא, באם היית יודע שעקיבא יהפוך לאדם חשוב, האם גם אז היית מדיר אותה מנכסידך? אז הוא ענה "אפילו למד פרק אחד או הלכה אחת". אפילו אם עקיבא היה לומד פרק אחד לא הייתי מדיר את ביתי מנכסיי. אמר לו רבי עקיבא "אני הוא נפל על פניו ונשקו על רגליו ונתן לו חצי מרכושו" (כתובות ס"ג, א).

מה שלומדים מהסיפור זה התהליך של התרת הנדר. אם האוהדים של לברון ידעו אז את מה שהם יודעים היום, שהוא עוזב רק לארבע שנים, האם גם אז הם היו שורפים את החולצות ונשבעים שהם לעולם לא יהיו אוהדים שלו? בוודאי שלא. לכן אפשר להתיר להם את הנדר.

משה מתיר את הנדר של הקדוש ברוך הוא

זוהי תפילת 'כל נדרי'. אנחנו מתאספים יחד, מוציאים את ספרי התורה ויוצרים בית דין של שלשה דיינים ומתירים את כל הנדרים וההבטחות שנינדור בטעות בשנה הבאה עלינו לטובה. אבל בוודאי שאנחנו לא יכולים להפר את ההבטחות שניתנו לאנשים אחרים, וכמו שאומרים בהתרת נדרים "ואין אני מבקש התרה על אותם הנדרים שאין להתיר אותם".

זה הכול יפה מאוד, אבל מה להתרת נדרים וליום כיפור? יום הכיפורים הוא יום של סליחה וכפרה, היום שבו אנו באים לקב"ה לבקש סליחה על כל מה שלא עשינו טוב בשנה שעברה ומבטיחים לו ששנה הבאה נשתדל יותר, ומבקשים שבזכות זה ייתן לנו שנה טובה ומתוקה.

כל התפילות האחרות שאנו מתפללים ביום כיפור מובנות. לכן אנו אומרים "על חטא", כי אנו מתוודים על עוונותינו, אומרים "אבינו מלכנו" (בנעילה) כי אנו מבקשים שה' ייתן לנו שנה טובה. התפילה המפורסמת של "ונתנה תוקף" גם היא מקומה באותו יום, אבל מה ל'כל נדרי' וליום הכיפורים? ועוד בתור התפילה הראשונה שפותחת את היום הקדוש, והיא זו שהפכה לתפילה היהודית המפורסמת ביותר.

בתור תלמידי ישיבה בישראל היינו עומדים בהוראת הרבי בכל יום שישי בתחנה המרכזית של תל אביב ומציעים ליהודים להניח תפילין. אני זוכר שפעם הגיע תייר אמריקאי שדיבר רק אידיש והוא אמר לי שהיום היארצייט של אביו והוא רוצה לעשות "כל נדרי". הסתבר שהוא התכוון שהוא רוצה לומר קדיש, אבל את המילה "קדיש" הוא לא זכר. התפילה היחידה שהוא זכר הייתה "כל נדרי". ואם-כן, מה זכה כל נדרי למקום כזה מכובד בתפילות של העם היהודי.

ישנו מדרש נפלא על הסיפור של חטא העגל. כולנו מכירים את הסיפור: ארבעים יום אחרי מתן תורה שבו שמעו בני-ישראל את עשרת הדברות, "אנכי ה' אלוקיך", ו"לא יהיה לך אלוקים אחרים", הם עשו עגל זהב ועבדו לו. משה באותו זמן היה על הר סיני, והקב"ה סיפר לו את החדשות הרעות ואמר לו "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם". זה מה שהקב"ה רצה לעשות. ואז התורה מיד ממשיכה "ויחל משה את פני ה'". (שמות ל"ג, י"א).

אומר המדרש רבה משהו נפלא: "בשעה שעשו ישראל העגל עמד משה מפייס האלקים שימחול להם. אמר האלקים, משה, כבר נשבעתי "זובח לאלקים יחרם", ודבר שבועה שיצא מפי אינו מחזירו" (שמות כ"ב, י"ט, רש"י).

בשפת ימינו, אומר הקב"ה למשה: 'ר' משה, אני מאוד אוהב אותך והייתי מאוד רוצה לעזור לך, אבל ידיי כבולות. החוק קובע שמי שעובד עבודה זרה חייב מיתה, ואי-אפשר לשנות את החוק. אני מצטער מאוד, אבל הפעם אני לא יכול לעזור לך'.

"אמר משה רבון העולם ולא נתת לי הפרה של נדרים ואמרת איש כי ידור נדר? לא יחל דברו, הוא אינו מוחל אבל חכם מוחל את נדרו בעת שישאל עליו". משה אמר לקב"ה שבאותה תורה

שכתוב דינו של עובד עבודה זרה כתוב גם שמי שהבטיח משהו ואחר-כך מתחרט, יכול ללכת אל ה'חכם' שיתיר לו את נדרו.

ממשיך המדרש ואומר: "כל זקן שמורה הוראה, אם ירצה שיקבלו אחרים הוראתו צריך הוא לקיימה תחילה, ואתה צויתני על הפרת נדרים, דין הוא שתתיר את נדרך כאשר צויתני להתיר לאחרים".

משה אמר לו: אם אתה רוצה שננהג לפי הוראתך ונתיר נדרים, אתה צריך להראות דוגמה ולהתיר את הנדר שלך. נכון שנדרת, אבל הרי התורה אומרת שאפשר להתיר את הנדר. "ומיד נתעטף בטליתו וישב לו כזקן והקב"ה עומד כשואל נדרו" [שנאמר] "ואשב בהר", שישב להתיר נדרו של יוצרו".

משה היה הרב, וכשהרב מתיר נדר בבית הדין הוא יושב על מקומו. משה ישב בדין להתיר את הנדר של הקב"ה, אבל כדי להתיר נדר צריך למצוא סיבה שאילו הוא היה יודע אז שיקרה כך וכך הוא לא היה נודר את הנדר.

ומה אמר הקב"ה למשה? "תוהה אני על הרעה אשר דברתי לעשות לעמי. אותה שעה אמר משה מותר לך מותר לך אין כאן נדר ואין כאן שבועה". (שמו"ר כי תשא מ"ג, ד). משה רבינו התיר לקב"ה את הנדר וסלל את הדרך לכך שהקב"ה יוכל למחול לעם ישראל על חטא העגל.

מחילה כנגד מחילה

מוריי ורבותיי.

מתי כל זה קרה. מתי הקב"ה מחל לעם ישראל על חטא העגל? זה קרה ביום כיפור, לפני שלשת אלפים שלש מאות שלושים ושלוש שנים.

וכך כשמגיע יום כיפור בכל שנה ושנה, בתחילת היום כשאנו באים לבקש סליחה ומחילה מהקב"ה, אנחנו יוצרים בית דין מעוטפים בטליתות ומוציאים ספר תורה, ואומרים "כל נדרי", אנו מתירים את הנדרים שלנו בעתיד, וביחד עם זה סוללים את הדרך למחילה שאותה אנו מבקשים מריבון העולמים.

וכדי שנזכה שהקב"ה יסכים להתיר את נדרו, ושייתן לנו שנה טובה ומתוקה על אף הכול, אנחנו צריכים לעשות את אותו דבר, גם להתיר עכשיו את כל הנדרים שלנו בעבר, את כל הפעמים שהתרגזנו על מישהו ואמרנו: 'אני לעולם לא ידבר עם האיש הזה'. או, 'אני לעולם לא יעשה איתו יותר עסקים', 'לעולם לא אמחל לו על מה שהוא עשה לי וכו'".

רבותיי. הגיע הזמן למחול ולהמשיך הלאה. הרבה פעמים אנשים טוענים "אני הבטחתי לעצמי את זה ואני יעמוד בהבטחתי. אני לא ישבור את המילה שלי כי מילה זה מילה".

אומרת התורה, שעם הקב"ה זה "מידה כנגד מידה". אם אתה תפר את נדרך, ולא "תעמוד בדיבורך" כשזה מגיע לעניינים של היפך אהבת ישראל, אז בזכות זה נזכה שגם הקב"ה יפר את דיבורו, וימחל לנו וייתן לנו שנה טובה ומתוקה.

ועוד דבר אחד. עבור אותם אוהדים של לברון ג'יימס שבאו להתפלל כאן בבית הכנסת, הותר הנדר, ואותם אלו שנשבעו שלעולם לא יסלחו לו, מותר להם ללכת למשחקים שמחים וטובי לב.